

A BIZALMI VAGYONRENDELŐ FELELŐSSÉGÉRŐL ÉS HELYTÁLLÁSI KÖTELEZETTSÉGÉRŐL

MICZÁN Péter¹
PhD-hallgató (ELTE ÁJK)

Bevezetés

A jelen dolgozatban a *vagyonrendelő kedvezményezettel, vagyonkezelővel, többi vagyonrendelővel, személyes hitelezőivel, és a kezelt vagyon hitelezőivel, szembeni felelősségével, és helytállási kötelezettségével*² kapcsolatos kérdéseket mutatom be és teszek azokra válaszjavaslatot. Az elemzés jelentőségét az a *gazdasági szükségszerűség* látszik alátámasztani, hogy az új jogintézmény alkalmazására időben elsődlegesen a vagyonrendelő elhatározásából kerülhet sor, akit azonban ebben *ellenérdekeltté tehet* – többek között – a bizalmi vagyonkezelés létesítésével reáharuló *felelősségi és helytállási kockázatok mértéke*, és az ezek mérséklésére hivatott eszközök (különösen vagyonfelügyelő megbízásának) költségessége.

Nyilvánvaló, hogy a felek felelősségük, helytállási kötelezettségeik konkrét feltevéleit, létét is módosíthatják egymás közötti viszonyaikban, így különösen a vagyonrendelő saját személyes hitelezőivel, többi vagyonrendelővel való viszonyaiban. Ugyanakkor, mivel a vagyonrendelő nincs közvetlen kapcsolatban a kezelt vagyon

¹ A jelen dolgozat lezárásának napja 2015. február 26.; az a Magánjogot Oktatók Egyesülete és a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara „A felelősség új dimenziói a magánjogban” című 2014. június 27-i rendezvényén elhangzott előadásom egyik részének továbbgondolt változata.

² Itt is jelzem, hogy meglátásom szerint nem mindig egységes a Ptk.-ban sem a szóhasználat arra vonatkozóan, hogy polgári jogi felelősségi vagy helytállási esetről esik szó, a jelen dolgozatban a helytállási kötelezettség alatt a bármilyen, de polgári jogi jogsértésre tekintettel beálló jogkövetkezményként kimondott szolgáltatás teljesítésének kötelezettségét értem. Ennek egy részalmazának tekintem a polgári jogi felelősséget, amely alatt így a jogsértésre és annak elkövetésében a felróhatóság jelenlétére is tekintettel beálló jogkövetkezményként kimondott szolgáltatás (különösen a kötelmi jogban a kártérítés, visszerhesen elvont fedezetet szerző személy kielégítés tőrési kötelezettsége, jogalap nélküli, rosszhiszeműen gazdagodó, vagy a gazdagodástól rosszhiszeműen eleső gazdagodó, vagy az életfenntartásra jogalap nélkül kapott gazdagodást bűncselekmény útján szerző előny visszatérítési szolgáltatás) teljesítésének kötelezettségét értem.

hitelezőivel, akikkel szemben megbízói felelőssége a vagyongazdálkodó által (jogviszonyával összefüggésben, de szerződésen kívül) okozott károkért beáll, és nem korlátozódik a kezelt vagyongazdálkodóra, ezen esetre javaslatot teszek a jelenleg alkalmazandó szabály módosítására a vagyongazdálkodó és a károsult szempontjából méltányos kockázat megosztás érdekében.

1. A vagyongazdálkodó felé esetlegesen fennálló, sajátos díjfizetési kötelezettségért való helytállási kötelezettségének sajátossága (kezelt vagyongazdálkodóval való közvetlen kielégítés tőrési kötelezettség)

A Ptk. (6:322. § (2) bek.) a vagyongazdálkodó felé fennálló helytállási kötelezettségére vonatkozóan egyetlen, első látásra különlegesnek nevezhető szabályt állapít meg. Mégpedig azt, hogy megengedi, hogy a vagyongazdálkodó a díjának és indokolt költségeinek megfizetésére vonatkozó, továbbá a vagyongazdálkodó jogviszonyból fakadó egyéb követelését a kezelt vagyongazdálkodóval közvetlenül kielégítse.

Fontos azonban hangsúlyozni, hogy mivel a Ptk. vagyongazdálkodó e jogát *nem köti* a vagyongazdálkodó díjfizetési, költségtérítési kötelezettségei teljesítési kötelezettsége (pl. késedelemmel vagy nem teljesítéssel való) megszűnéséhez, levonható a következtetés, hogy a vagyongazdálkodó díjfizetési kötelezettségét lényegében saját vagyongazdálkodó tulajdonjogilag kikerült, – bár ezért is, de különösen a jogviszony megszűnése esetére megtartott kiadási várománya, és egyoldalú felmondási joga miatt vitathatóan számára – idegen vagyongazdálkodóval teljesítés engedésével teljesítheti, amely ezért *nem tekinthető helytállási sajátosságnak*. Ezen az sem változtat, hogy e rendelkezés értelmezhető úgy is, hogy a vagyongazdálkodó a vagyongazdálkodó díját, és várhatóan felmerülő költségeit, valamint a bizalmi vagyongazdálkodó jogviszonyból várhatóan felmerülő követeléseit már előre teljesíti, illetőleg annak teljesítési biztosítékként bocsát bizonyos kezelt vagyongazdálkodó részét a vagyongazdálkodó tulajdonába. Ami a pénzkövetelésekre fiduciárius biztosíték adás tilalma (Ptk. 6:99. §) alóli törvényi kivételt jelentene.

Egyebekben tehát a vagyongazdálkodó a vagyongazdálkodó felé a megbízási szerződés illetve a szerződések általános szabályai szerint felel, illetve tartozik helytállni. Azzal, hogy a megbízási szerződés ilyen szabályai közül *nem alkalmazhatóak* a (Ptk. 6:273. §) megbízó célszerűtlen, szakszerűtlen, jogsértő utasítása miatt beálló jogkövetkezmények (az egyébként korlátozott felmondási jog megnyílása, a megbízóra való kárveszélyfordulás, többletköltség megtérítés, biztosítékkadás), még akkor sem, ha a vagyongazdálkodó ténylegesen utasítást is ad a vagyongazdálkodó részére, hiszen a vagyongazdálkodó nem illeti meg a vagyongazdálkodóval szemben utasítás adási jog (6:316. §), a vagyongazdálkodó függetlenül köteles ellátni feladatát (6:317. §).

1.1.A közvetlen kielégítési jog kizárásának, korlátozásának gazdasági következményei (szerződésszegés esetén visszatartási jog, esetleg törvényes zálogjog, beszámítási jog megnyílása)

Kérdésként vehető fel, hogy *eltérést engedő-e* vagy sem a Ptk. 6:322. § (2) bekezdésében foglalt vagyongazdálkodóval szemben közvetlen kielégítési (kezelt vagyongazdálkodó személyes vagyona

javára történő elvonási) jogot alapító rendelkezés, a felek például kizárhatják-e, korlátozhatják-e azt a vagyonkezelési szerződésben.

Meglátásom szerint e jog nem tekinthető a vagyonkezelés eltérést nem tűrő lényegének. Elképzelhető, hogy a vagyonkezelői visszaélésekkel szembeni nagyobb óvatosság, a bizalom zálogaként, vagy a kezelt vagyon természete miatt (egy el nem idegeníthető, meg nem terhelhető festmény), vagy egyéb okból a vagyonrendelő nem kívánja e jogot biztosítani a vagyonkezelőnek, hanem kizárólag a vagyonrendelő személyes vagyonát rendeli a vagyonkezelői díj és költség, megtérítési igényeinek fedezetéül. Mindez jelentősen növelné a vagyonkezelő ezen igényei behajtási költségeit, és annak behajtási esélyeit is kedvezőtlenül befolyásolhatná az önkéntes teljesítés elmaradása esetén. Bár a vagyonkezelő felmondása esetén a bizalmi vagyonkezelési jogviszony nem feltétlenül szűnne meg,³ azonban a vagyonkezelő a kezelt vagyon – igényei kielégítéséhez szükséges – részét a Ptk. (6:139. §) szerint visszatárhozhatja.

Megjegyzendő, hogy a vagyonkezelőt *törvényes zálogjog* a Ptk. (6:277. §) alapján, mint megbízottat *kizárólag díja és költségei* biztosítására illetné meg a megbízó vagyonrendelő azon vagyontárgyain, amelyek a vagyonkezelési megbízás következtében kerültek birtokába, és tulajdonába, de csak, ha az abba tartozó dolgok felett tulajdonjoga – a Ptk. 6:328. § (5) bekezdésével összhangban, a bizalmi vagyonkezelési szerződés kezelt vagyon kiadásáról a vagyonkezelői tisztségben való jogutódlás formájában való rendelkezése alapján – a jogutód vagyonkezelőre szállt át.

A vagyonkezelői beszámítási jog általában kizárólag akkor illetheti, ha a beszámítási korlátok, kizáró okok (különösen elévülés hiánya, minősített okiratiság vagy annak hiányának kölcsönössége, végrehajtás alóli immunitás hiánya, vagy azonos jogalapú eredet, kizárt jogcímű tartozások, bírói érvényesíthetőség kizártsága) nem állnak fenn és a kezelt vagyon feletti (tulajdon)joga megszűnt.

Ugyanis – bár – a közvetlen kielégítési jog és a beszámítási jog lényegében a vagyonkezelő szempontjából megegyezik, ugyanakkor *dogmatikailag helyesen a közvetlen kielégítés nem tekinthető beszámításnak*, hiszen (6:49. §) a beszámítandó tartozás, ha a felek nem zárták ki a Ptk. 6:322. §-ában biztosított közvetlen kielégítési jogot, nem – vagy legalábbis nem elsődlegesen – a vagyonrendelővel szemben áll fenn, hanem ezen a *vagyonkezelő személyes vagyonába tartozó követelés a vagyonkezelő kezelt vagyonával szemben áll fenn, vagy legalábbis kerül érvényesítésre.*

Hangsúlyozandó, hogy önmagában az, hogy a vagyonrendelő a *kiadási jogát másra engedményezi* (Ptk. 6:197. § (2) bek., második mondat) a vagyonkezelő fenti kielégítés keresését nem lehetetleníti el, hiszen a vagyonkezelő, mint kötelezett az engedménnyel szemben azokat a kifogásokat érvényesítheti és azokat az *ellenköveteléseket számíthatja be*, amelyek a vagyonrendelővel, mint engedményezővel szemben az engedményezésről való értesítésekor már *fennállt jogságon keletkeztek.*

³ Erről részletesebben ld. MICZÁN Péter: A bizalmi vagyonkezelési jogállás és a bizalmi vagyonkezelés megszűnési okairól. *Themis*, 2014/1. sz. 35–150.

2. A vagyonrendelő *kedvezményezett felé* fennállható felelőssége, helytállási kötelezettsége

2.1. A vagyonrendelő bizalmi *vagyonkezelésen belüli, kedvezményezettet érintő jognyilatkozatai* miatt esetlegesen fennálló felelőssége és helytállási kötelezettsége

A vagyonrendelő kedvezményezettet – esetlegesen hátrányosan – *érintő* jognyilatkozatainak tekinthetőek *különösen* a jogviszonyból, annak megszüntetése nélkül kezelt vagyon *kivonására, bizalmi vagyonkezelés megszüntetésére, kedvezményezetti jogállás elvonására, juttatás csökkentésére* irányuló egyoldalú-, vagy vagyonkezelővel közös jognyilatkozatok.

Kérdésként vethető fel, hogy *milyen jogorvoslati jog* illet(het) meg a kedvezményezettet a vagyonrendelő ezen jognyilatkozataival szemben, ha egyáltalán megilleti.

2.1.1. *A kedvezményezett, mint érdekelt a bizalmi vagyonkezelési szerződést módosító jognyilatkozat megtámadására, semmissége megállapításának kérésére való joga*

Megjegyzendő, hogy a Ptk. (6:88. § (3) bek. és 6:89. § (2) bek.), mind a semmisséggel kapcsolatos peres eljárás megindítására, mind a megtámadásra jogot ad az ebben *jogilag érdekeltnek* is. Meglátásom szerint a kedvezményezett e rendelkezések vonatkozásában ilyennek *minősülhet*, ha az adott bizalmi vagyonkezelést módosító jognyilatkozat jogi érdekeit *ténylegesen érinti*. Mindez akkor tekinthető különösen *támogathatónak*, ha a *vagyonrendelő* jogállása *betöltetlen* és a vagyonkezelő a vagyonkezelési szerződés alapján ráruházott egyoldalú szerződés módosítási jogát gyakorolja érvénytelen vagy megtámadható (pl. színlelve, fenyegetés, megtévesztés mellett, alaki hibával, jóerkölcsbe, jogszabályba ütköző) módon.

Fontos hangsúlyozni, hogy a vagyonrendelő a fenti, bizalmi vagyonkezelési jogviszony alapján jogszerűen tett *jognyilatkozataival megsértheti* a kedvezményezett és a vagyonrendelő közötti bizalmi vagyonkezelésen *kívüli jogviszonyt*. Azonban erre tekintettel a kedvezményezett e külön jogviszony, pl. szerződés megsértéséből fakadó – felelősségen vagy helytállási kötelezettségen alapuló – igényeket érvényesítheti, amely főszabály szerint a bizalmi vagyonkezelési jogviszonyt nem fogja érinteni. A kedvezményezett ugyanis nem szerződő fél a bizalmi vagyonkezelési jogviszonyban, akkor sem, ha a vagyonrendelő számos jogosultságát a Ptk. illetve esetleg maga a vagyonrendelő ráruházza.

2.2. *Milyen igények* illethetik meg a *kedvezményezettet*, ha a 2.1. szerinti, rá *hátrányos jognyilatkozatok megtételére* a bizalmi vagyonkezelésben foglalt biztosítéki kikötések megsértésével kerül sor?

Ilyen *biztosítéki kikötés* lehet különösen, ha a kedvezményezett *hozzájárulásától* *teszik függővé* a bizalmi vagyonkezelési szerződés lényeges feltételeinek módosításá-

ra irányuló fenti hátrányos *jognyilatkozatok hatályának beálltát*. Vékás⁴ a Ptk. 6:118. §-ához fűzött indoklásában jelzi, hogy ha nem jogszabály, hanem a felek teszik függővé szerződésük hatályát harmadik személy beleegyezésétől vagy hatóság jóváhagyásától, az ilyen tartalmú szerződéses kikötést *feltételtűzéseként* kell megítélni. Utal továbbá arra, hogy ha a harmadik személy a beleegyezést vagy a hatóság a jóváhagyást nem adja meg, valamint ha arról a bármelyik fél által a másik féllel közölt megfelelő határidőn belül nem nyilatkozik, a szerződés *nem válik hatályossá*. Ebben az esetben a felek között esetleg lezajlott vagyonmozgást, a szerződés alapján történt esetleges teljesítéseket az érvénytelen szerződés jogkövetkezményeinek megfelelő alkalmazásával kell rendezni (6:119. § (2) bek.).

Ha tehát például olyan helyzet áll elő, hogy a bizalmi vagyonkezelési *szerződésben előírt hozzájárulás hiányában, ennek beszerzését előíró szerződéses rendelkezést sértő módon vonják el a kedvezményezett jogát* a vagyoni juttatásra, vagy csökkentik azt, a kedvezményezett a Ptk. 6:314. § (1) bekezdés alapján követelhetné a bíróságtól a módosítás hatálytalanságát és a vagyonkezelő kötelezését a hatályos szerződés szerinti kedvezményezetti igények teljesítésére.

Más a helyzet azonban, ha a felek e korlátozó *szerződéses klauzulát megelőzően eliminálják* a szerződésből a hozzájárulás beszerzési kötelezettségüket az alábbiak szerint.

2.2.1. A bizalmi vagyonkezelési szerződésbe foglalható, kedvezményezettet védő kikötések kívánt hatás elérésére való alkalmatlansága (korlátozottan módosítható jognyilatkozat jogszabályi elismerésének hiánya miatt)

Ha a bizalmi vagyonkezelési szerződés tartalmaz egy olyan *kikötést*, amely szerint annak bármilyen a kedvezményezettet érintő – vagy esetleg csak hátrányos – módosítása hatályának *felfüggesztő feltétele* a kedvezményezett módosító jognyilatkozathoz való *hozzájárulása (módosítást korlátozó kikötés)*, ez nem változtat azon, hogy a vagyonrendelő és a vagyonkezelő, mint szerződő felek a Ptk. 6:191. §-a alapján közösen – esetleg ilyen fenntartott jog esetén a vagyonrendelő egyoldalúan – *jogosult(ak) a szerződés módosítás szabályai szerint kiemelni a szerződésből e feltételt*. Így e szerződési *tartalomalakítási korlátozás megszüntethető*, ezt követően pedig hatályosan *módosíthatják* a felek – a kedvezményezett hozzájárulása nélkül is – a kedvezményezetre vonatkozó bizalmi vagyonkezelési szerződésbeli rendelkezéseket.

A szerződésmódosítás hatályosságát a *kedvezményezett azért nem vitathatja* alappal, mert *nem szerződő fél*, így csak akkor léphet fel, ha a szerződésmódosítás *egyéb okból* nem létező, érvénytelen vagy hatálytalan.

⁴ VÉKÁS Lajos: A szerződés hatálya. Hatálytalanság. In: VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Második kötet. Budapest, CompLex, 2014. 1495.

2.2.2. A kedvezményezettre vonatkozó jognyilatkozat módosíthatóságát korlátozó, korlátozás visszavonhatatlanságát elismerő – tulajdonképpen a szerződés felek általi módosítását korlátozó – jogszabályi rendelkezés hiánya

Kérdésként vehető fel, hogy el tudná-e a kedvezményezett érni bármilyen kikötés bizalmi vagyonkezelési szerződésbe iktatása által, hogy utóbb azt a szerződő felek ne tudják módosítani. Mivel a Ptk. a kötelmi jogi jognyilatkozatok, azon belül a szerződéses jognyilatkozatok esetében – ellentétben pl. egyes jogi személyt alapító jognyilatkozatokkal (Ptk. 3:381. §, 3:384. § (2) bek., 3:393. §) – nem szabályozott a bizalmi vagyonkezelés kedvezményezettre vonatkozó rendelkezéseit illetően módosíthatóságában korlátozott típusokat, ezért *a felek maguk csak olyan jognyilatkozatot tudnak tenni, amelyet maguk a Ptk. 6:191. §-a szerint módosíthatnak.*

2.3. A vagyonrendelő kedvezményezett felé fennálló, *vagyonkezelő károkozásáért* való felelősségével kapcsolatos kérdések

E körben az a kérdés vehető fel, hogy a kedvezményezett érvényesíthet-e a vagyonrendelővel szemben a vagyonkezelő által a kedvezményezettnek okozott kár miatt igényt a Ptk. (6:542. §) *másért való deliktuális felelősség*, illetve a *közreműködő magartásáért való felelősség* (Ptk. 6:148. §) szabályai szerint.

E körben csak utalok a vagyonrendelő vagyonkezelő károkozásáért való felelősségével kapcsolatban lent, a 4. pontban említettekre. Azzal, hogy ahhoz képest továbbá felvethetőnek tűnik a *kérdés*, hogy az a *sajátosság*, hogy a vagyonkezelő a *kedvezményezettnek okoz* kárt szerződésszegéssel, vagy deliktuálisan *mennyiben teszi, teheti sajátossá* a vagyonrendelő felelősségét, helytállási kötelezettségét.

Meglátásom szerint e kérdés akként válaszolható meg, hogy a kedvezményezett e körben azért fog a *kezelt vagyon hitelezőivel szinte azonos elbánás* alá esni, mert a bizalmi vagyonkezelési szerződés tekintetében *nem szerződő fél*.

A *sajátos* kezelése mégis abból fog fakadni, hogy a Ptk. (6:313. § (2) bek., 6:315. §, 6:318. § (3) bek., 6:321. § (3) bek.) a kedvezményezettnek a vagyonkezelő *szerződésszegései* esetére (is) *számos különleges jogvédelmi – vagyonelkülönítési, kezelés ellenőrzési, vagyonkiadási, vagyonba bocsátási – igényt* biztosított, míg a vagyonkezelő *deliktuális* kedvezményezettnek való károkozására az *általános*, kezelt vagyon hitelezői számára is nyitva álló, másért való felelősségi szabályok szerint fogja a kártérítési igény megilletni a vagyonrendelővel és a vagyonkezelővel szemben.

3. A vagyonrendelő saját személyes hitelezői felé fennálló felelősségének, helytállási kötelezettségének sajátosságáról

3.1. A vagyonrendelő hitelezőjének joga a bizalmi vagyonkezelés megszüntetése által az így kiadandó vagyontól is kielégítést keresni

E körben megjegyzendő, hogy első látásra nem tűnik nyilvánvalónak, hogy *miért volna szükség* a vagyonrendelő – bizalmi vagyonkezelési jogviszonnyal közvetlenül nem érintett – személyes hitelezőinek a bizalmi vagyonkezelési jogviszonyra vonat-

kozóan bármiféle, a fedezetelvonáshoz képest *többletnek* nevezhető *igényt biztosítani*, erre – legalábbis kompromisszumos formában – mégis sor került.

E körben annak fölösleges ismételése nélkül pusztán utalok egy korábbi tanulmányomra, amelyben a vagyonrendelő hitelezőinek jogalkotó által biztosított – fedezetelvonási igényükkel parallel eredményre vezető – bizalmi vagyonkezelés felmondási jogának elemzését mutattam be.⁵

3.2. A vagyonrendelő saját szerződő partnere, mint személyes hitelezője felé a vagyonkezelő, mint közreműködő által okozott szerződésszegésért fennálló felelőssége

3.2.1. Amikor a bizalmi vagyonkezelés mögötti szerződés visszterhes

Tekintettel arra, hogy a vagyonrendelő és a kedvezményezett közötti *mögöttes kötelmi* jogviszony – *ha ilyen jogviszony áll fenn közöttük*⁶ – vagyonkezelő általi teljesítése a Ptk. (6:57. §-a) szerinti *harmadik személy részéről történő teljesítés*, ha e mögöttes jogviszony *szerződésből* fakad, úgy a vagyonrendelő, és a kedvezményezett, mint szerződő felek viszonyában a vagyonkezelő a *vagyonrendelő közreműködőjének tekinthető*, akinek szerződésszegése esetén a vagyonrendelő felelőssége a szerződésszegésre – azon belül különösen a *közreműködőért* való felelősségre vonatkozó – általános szabályok szerint ítélendő meg. Hiszen a vagyonrendelő e másik szerződési jogviszony szerinti kötelezettsége teljesítéséhez vagy joga gyakorlásához veszi igénybe a Ptk. (6:129. § (1) bek.) rendelkezéseivel összhangban.

Kemenes⁷ a Ptk. 6:148. §-ához fűzött indokolásában utal rá, hogy a *Ptk. nem teszi lehetővé*, hogy – eltérő jogszabályi rendelkezés (pl. termékszavatossági tényállás) hiányában – a jogosult szerződésszegési jogkövetkezmények miatt *közvetlenül perelhesse* a vele közvetlen szerződéses jogviszonyban nem álló *közreműködőt*.

E szabályokat *kiegészítik* a bizalmi vagyonkezelés alapján *kedvezményezettnek* biztosított vagyonkezelési jogviszony megsértése esetén megnyíló, vagyonkezelővel szembeni *jogorvoslati jogok*.

Kemenes a Ptk. 6:148. §-ához fűzött magyarázatában jelzi, hogy a közreműködőért (teljesítési segédért) való felelősség szabályozása során is a Ptk. – mint a szerződési jogban általában – az igénybe vett más személyért való felelősség körében is az *üzletszerű gazdasági kapcsolatokat* tekinti *modellnek*. Felhívja a figyelmet arra, hogy a szerződési láncokban a kötelezett szerződésszegését gyakran a vele szerződött fél szerződésszegése okozza. Hangsúlyozza, hogy a *jogosult – ez esetben egy-*

⁵ Ehhez ld. MENYHÁRD Attila: A bizalmi vagyonkezelési szerződés. In: VÉKÁS–GÁRDOS i. m. 1874–1900., valamint MICZÁN Péter: A bizalmi vagyonkezelés vagyonrendelő hitelezője általi felmondásáról. In: Jogi Tanulmányok. Budapest, ELTE ÁJK, 2014. 575–586. Eltérő értelmezésért ld. B. SZABÓ Gábor – ILLÉS István – KOLOZS Borbála – MENYHEI Ákos – SÁNDOR István: *A bizalmi vagyonkezelés*. Budapest, HVG-Orac, 2014. 240–243.

⁶ Erről részletesebben ld. pl. MICZÁN Péter: A bizalmi vagyonkezelés kötelmi jogi jellemzői. *Jogtudományi Közlöny*, 2014/12. 581.; B. SZABÓ–ILLÉS–KOLOZS–MENYHEI–SÁNDOR i. m. 60. skk.

⁷ KEMENES István: A szerződésszegés általános szabályai. In: VÉKÁS–GÁRDOS i. m. 1547–1552.

ben a kedvezményezett – védelme érdekében a jogalkotó nem biztosít mentességet a kötelezett (itt egyben vagyonrendelő) számára arra tekintettel, hogy a szerződésszegésének oka nem a saját eljárása során keletkezett, mert már a vele szerződéses jogviszonyban állott fél (vagyonkezelő) is szerződésszegő volt.

Utal rá, hogy olyan megszorítást nem tartalmaz a törvény, hogy a fél csak egy már létrejött szerződés teljesítéséhez vehet igénybe közreműködőt, így közreműködőnek minősül az a személy is, akit a fél jövőbeli, még meg sem kötött későbbi szerződés teljesítése érdekében vesz igénybe. Azaz önmagában az a körülmény, hogy a bizalmi vagyonkezelés már létrejött és annak tartalmi módosítása keretében új, harmadik személy kedvezményezett került kijelölésre, a vagyonrendelő és a kedvezményezett közötti szerződéses viszonyban, a vagyonkezelő közreműködői minőségét nem zárja ki.

Ugyanakkor szükséges feltétel a közreműködő e minőségének megállapításához, hogy őt a fél a kötelezettsége teljesítéséhez közvetlen szerződéses jogviszonyban maga vegye igénybe, szerződésből fakadó joga gyakorlásához, kötelezettsége teljesítéséhez. Így a kötelezett vagyonrendelő nem tartozik helytállni az ilyennek nem minősülő személyekért. A vagyonkezelőt azonban maga a vagyonrendelő bízta meg, így e feltétel szintén nem változtat a vagyonkezelő közreműködői minőségén.

Utal rá, hogy a Ptk. általános jelleggel szigorítja a szerződésszegésért való kártérítési felelősséget, mert nehezíti a szerződésszegő fél kimentését (6:142. §). Ennek megfelelően nehezebbé váltak a közreműködőért fennálló kártérítési felelősség alól történő mentesülés feltételei is, hiszen a törvény úgy rendelkezik, hogy a szerződő fél a közreműködője magatartásáért úgy felel, mintha maga járt volna el. A kötelezettek tehát a közreműködője által okozott kárért fennálló felelősség alóli mentesüléshez ugyanazt a három konjunktív feltételt⁸ kell bizonyítania, mint saját károkozása esetén. Azaz, azt kell bizonyítania, hogy (i) a károkozó körülmény ellenőrzési körén kívül merült fel, (ii) e körülmény a szerződéskötés idején – objektív mércével mérve – nem volt előre látható, (iii) nem volt elvárható, hogy a szerződésszerű teljesítést akadályozó körülményt elkerülje vagy annak kárkövetkezményeit elhárítsa.

A vagyonrendelőt személyes teljesítés kötelezettség terheli a főszabálytól eltérően, ha ezt jogszabály, vagy a felek megállapodása így rendeli, illetve a szolgáltatás, a kötelezettség teljesítésének jellegével ez szükségképpen együtt jár (Ptk. 6:3. § c) pontja). Kemenes⁹ a Ptk. 6:129. §-ához fűzött indokolásában utal rá, hogy ilyenkor más személy közreműködését a kötelezett kivételesen csak akkor veheti igénybe, ha a jogosultnak károsodástól való megóvása érdekében szükséges.

A tárgyi jog, vagy egyébként a vagyonrendelő és a kedvezményezett jogviszonya alapján lehet kizárt a közvetítő igénybevétele. Így a szerződés különösebb indokolás nélkül is kizárhatja közreműködő igénybevételét, illetve ez következhet a szolgálta-

⁸ A károkozó sikeresen bizonyítja, hogy (i) a károkozó körülmény a szerződésszegő fél ellenőrzési körén kívül merüljön fel, (ii) e körülmény a szerződéskötés idején – objektív mércével mérve – ne legyen előre látható, (iii) nem volt elvárható, hogy a fél a szerződésszerű teljesítést akadályozó körülményt elkerülje vagy annak kárkövetkezményeit elhárítsa.

⁹ Ld. KEMENES István: A szerződés teljesítése. In: VÉKÁS–GÁRDOS i. m. 1514.

tás személyesen teljesíthető természetéből. Ilyen esetekben, ha a kötelezett *jogosulatlanul veszi igénybe* más személy közreműködését, akkor *felelőssége szigorúbb* – általános kimentési okokra ilyenkor nem hivatkozhat – objektív okozati összefüggés alapján tartozik helytállással és mindazokért a károkért felel, amelyek más személy igénybevétele nélkül nem következtek volna be. Illetve ezeknél talán fontosabb, hogy a kedvezményezettnek nevezett jogosult *szereződésszerűen* utasíthatja vissza a vagyonkezelő által felajánlott teljesítést, és a kötelezett vagyonrendelő szerződészegése (azok esetei közül is legalább késedelme) valósul meg. Ha azonban a szolgáltatás természete nem tapad a kötelezett személyéhez, annak személyes teljesítését pusztán a szerződés írja elő, a vagyonkezelő által felajánlott teljesítés visszautasítása legalábbis vizsgálandóvá teszi, hogy arra nem joggal való visszaéléssel került-e sor.

3.2.2. Amikor a bizalmi vagyonkezelés mögötti ügylet ingyenes

Mivel a bizalmi vagyonkezelés testvérintézményének számító *trust*-ot gyakran használják *vagyonátörökítési, ajándékozási, azaz* ingyenes vagyonjuttatási célzat szolgálatára, érdemes hangsúlyozni, hogy ezen esetekben e mögöttes jogviszonyban kötelezettnek minősülő *vagyonrendelő kártérítési felelőssége* a Ptk. (6:147. §-a szerint) a szerződések ingyenességére tekintettel *enyhébb, a mentesülés szempontjából*.

Így a mentesüléshez *elég* azt bizonyítani az ingyenes vagyonjuttatásra kötelezettnek, hogy a *szolgáltatás tárgyában* lévő kárt *nem szándékos* szerződészegéssel okozta, vagy mulasztotta el a tájékoztatást a szolgáltatás olyan lényeges tulajdonságáról, amelyet a jogosult nem ismert. Vékás¹⁰ utal arra, hogy a Ptk. *kellékszavatossági és jogszavatossági* kötelezettséget *csak visszerthes* szerződésekre ír elő, ezért az ingyenes szerződések *hibás teljesítésének* a szolgáltatás tárgyában bekövetkezett károkért megállapított *kártérítési felelősség az egyetlen szankció*, és a kártérítés az egyetlen *reparációs eszköz*. E körben a kártérítési felelősség tipikus esetei éppen a szolgáltatás kellékhibájából és a jogosult tulajdonszerzésének elmaradásából vagy fogyatékoságából származó károk.

Ugyanakkor a *jogosult vagyonában* az ingyenes szolgáltatással okozott károkért a felelősség szigorúbb, e körben a mentesülés mércéje az *általános* felrőhatóság. Vékás külön hangsúlyozza, hogy a régi Ptk. szabályaihoz képest az is fontos különbség, hogy a Ptk. nem teszi felelőssé a kötelezettet a szolgáltatás tárgyában keletkezett károkért *súlyos gondatlanság* esetén.

3.3. A vagyonrendelő a vagyonkezelő – e minőségében, de szerződésen kívüli – károkozásáért való, megbízási felelőssége

A címbeli esetköröt nem ezen alponban fogom kifejteni, pusztán *megemlítését* azonban szükségesnek teszi az a tény, hogy a *vagyonrendelőnek* a – vagyonkezelő e minőségében, de szerződésen kívüli károkozásáért való, megbízási felelőssége alapján fel-

¹⁰ Ld. VÉKÁS Lajos: A szerződészegés általános szabályai. In: VÉKÁS-GÁRDOS i. m. 1546.

lépő – *károsult* jelenleg *is személyes hitelezője* (ahogy a vagyonkezelő [személyes és kezelt vagyonának] hitelezője is).

4. A vagyonrendelő *kezelt vagyon hitelezői felé fennállható felelőssége, helytállási kötelezettsége*

4.1. A kezelt vagyon hitelezői körének lényegéről röviden

Számos kérdés felvethető a kezelt vagyon hitelezőjével kapcsolatban. Ezekre és vonatkozó válaszjavaslataimra – a terjedelmi korlátokra is tekintettel – egy külön dolgozatban térek ki. Ehelyütt pedig megelégszem azon sommás megállapításokkal, hogy a hitelező fogalmát a Ptk. egyes kivételektől – különösen a hitelszerződés hitelezőjétől – eltekintve többnyire *akár polgári jogon kívüli* jogágak (tipikusan adójog) alapján létrejövő jogviszonyból fakadó követelések/*tartozások jogosultjaként is* látszik használni.

Ezért érdemes hangsúlyozni, hogy pl. a vagyonkezelő felelősség *korlátozása* (Ptk. 6:323. §) nem a kezelt vagyon hitelezőinek teljes körével szemben él, hanem azok közül pusztán a vagyonkezelő által *vállalt, azaz szerződésből* fakadó *tartozások jogosultjaival* szemben.

Meglátásom szerint a kezelt vagyon hitelezőjének helyes *értelme* az, hogy e *jogosult tartozásai kielégítésére elérhető* az egyébként a főszemélyek hitelezői igényeivel szemben mentességet élvező (Ptk. 6:313. §) *kezelt vagyon*. Míg tehát a kezelt vagyon hitelezői *általában legalább* kezelt vagyonból kereshetnek kielégítést, közülük a vagyonkezelő által *vállalt* tartozások hitelezői *kizárólag* a kezelt vagyonból tehetik ugyanezt, a vagyonkezelő felróható magatartása hiányában.

4.2. A vagyonrendelő, a reá visszaháramló kötelezettségekért a *kezelt vagyonra korlátozódó* helytállásáról

4.2.1. *Általában*

A Ptk. 6:328. § (3) bekezdése tehát azt mondja ki, hogy a *kezelt vagyon terhére vállalt kötelezettségek a kezelt vagyon részeként háramlanak* a további vagy új vagyonkezelőre, ilyen hiányában a *vagyonrendelőre*. A kezelt vagyon terhére vállalt kötelezettségek *fedezetét a kezelt vagyon jelenti*.¹¹

A kezelt vagyon terhére *vállalt* kötelezettségek között a Ptk. 6:323. § (1) és (2) bekezdései alapján *két típus* különböztethető meg azok kielégítésére rendelkezésre álló vagyonfajták alapján. Így (i) a *kizárólag* a kezelt vagyonból teljesíthető követelések, és (ii) az elsődlegesen a kezelt vagyonból, annak elégtelensége esetén a vagyonkezelő személyes vagyonából kielégíthető követelések. Ezek között a Ptk. 6:328. § (3) bekezdése *kifejezetten nem tesz különbséget* ezek végső soron vagyonrendelőre való *háramlásában*. Ugyanakkor ezek tekintetében a *személyes vagyont másodlagosan is*

¹¹ Vö. MENYHÁRD i. m. 1896.

terhelő helytállási kötelezettség az adott kötelezettség jogosultjával *ügyletet kötő* *vagyonkezelő személyéhez tapad*, annak felróható magatartásán (tájékoztatása elmulasztásán) alapul, így kizárólag annak személyes vagyonából elégíthető ki, hiszen ezen szerződéses jogviszonyok vonatkozásában a vagyonkezelő nem minősül a vagyonrendelő közreműködőjének, mert a vagyonkezelőt nem szerződésből, hanem tulajdonából (jogok és követelések esetén jogából) fakadó joga gyakorlására, kötelezettsége teljesítésére vette igénybe a 4.3. pontban kifejtettek szerint.

Külön kérdés, hogy megszűnteti-e egy adott vagyonkezelő szerződésszegésért való felelősségét, ha megbízása megszűnik. A Ptk. 6:328. § (3) bekezdése kizárólag a vállalt kötelezettségek továbbszállásáról szól. Vajon a vállalt kötelezettségek szerződésszegő megsértése miatt beállt *jogkövetkezmények teljesítési kötelezettsége* is együtt száll át a vállalt kötelezettségekkel? Meglátásom szerint, amennyiben a 6:323. §-ban foglalt felelősség, helytállás korlátozás feltételei teljesülnek, akkor ezen kötelezettségek is a jogutód vagyonkezelőre, ezek hiányában a vagyonrendelőre szállnak, de ezek kielégítését is csak a kezelt vagyon erejéig követelhetik a jogosultak a kezelt vagyon új jogosultjától.

A vagyonrendelő ilyen, vagyonkezelőt terhelő tartozásokért személyes vagyonával való helytállási kötelezettsége előírásától való jogalkotói tartózkodás helyeselhető arra tekintettel, hogy a vagyonkezelő önállóan, vagyonrendelői, kedvezményezett utasítástól függetlenül – jóllehet utóbbiakkal szemben tájékoztatási és ellenőrzés-tűrési kötelezettség mellett – látja el megbízását.

Megjegyzendő, hogy a bizalmi vagyonkezelés testvér intézményének alapvetően a magánjogi *alapítvány* tekintethető, és a Ptk. (3:2. §) annak körében továbbra *sem nyitotta meg az alapító mögöttes felelősségét az alapítvány tartozásaiért*.

Megjegyzendő, hogy bár a kezelt vagyon *megszűnését* eredményezi a Ptk. magyarázata szerint a kezelt vagyon elfogyása,¹² ez azonban nem jelenti azt, hogy ezzel e kötelezettségek is megszűnnének. Ezért, ha ilyen esetekben, emiatt megszűnik a bizalmi vagyonkezelési jogviszony a vagyonkiadási szabályok szerint a kötelezettségek a vagyon kiadásával a vagyonrendelőkre szállnak passzív vagyonszerkezet mellett is. Ugyanakkor a vagyonrendelőt ezen – vélhetően extrém – esetekben a vállalt kötelezettségek jogosultjaival szemben *megilleti* a kezelt vagyonra korlátozódó helytállási kötelezettségre, mint *kifogásra hivatkozás joga, amely a 6:321. §-on alapszik, amelynek (1) bekezdése nemcsak az aktuális, hanem a kezelt vagyon mindenkori jogosultját védi*.

¹² Ezen megszűnési esetet legalább az alábbiak szerint lehet értelmezni. A kezelt vagyon akkor fogy el, amikor (i) se vagyontárgy, se tartozás nem marad abban, (ii) a vagyontárgyak értékét meghaladják a tartozások, vagy (iii) a vagyontárgyak kikerülnek belőle teljesen, jóllehet tartozások maradhatnak benne. Menyhárd utal rá – Gárdos értelmezésével összhangban –, hogy a (iii) pont a helyes megoldás, a kezelt vagyon megszűnés (kimerülése) „akkor áll elő, ha sem vagyontárgyak, sem jogok, sem pedig követelések vagy várományok nincsenek a kezelt vagyonban. A kezelt vagyon terhére vállalt kötelezettségek fennállása nem tartja fenn a jogviszonyt, mert ezek a kötelezettségek a bizalmi vagyonkezelés tételezése nélkül is allokalhatók és a felek egymás közötti, belső jogviszonyában az elszámolási kötelezettség körében rendezhetők.” Ld. MENYHÁRD uo.

Az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a kezelt vagyon *többi – nem vállalt – tartozására nem terjed ki a továbbszámlálás* Ptk. 6:328. § (3) bekezdése szerinti joghatása. Így ezek hitelező (pl. az állam érdekében az adóhatóság) az adott (jogág által szabályozott) jogviszonyra irányadó általános szabályok szerinti kötelezettől követelhetik a tartozások teljesítését.

4.2.2. A forgalombiztonság és a vagyonrendelő érdekeinek védelme közötti kiegyensúlyozott kompromisszum

A fentiek alapján levonhatónak tűnik a következtetés, hogy a Ptk. a vagyonkezelő szerződő partnereinek *védelmét kiegyensúlyozottan* valósítja meg a *kezelt vagyon erejéig* való fellépési jog akár vagyonrendelővel szembeni biztosításával. A vagyonkezelő szerződéses partnere ugyanis abban a helyzetben van, hogy megvizsgálhatja a kezelt vagyont, és ez alapján dönthet, hogy szerződik-e a vagyonkezelővel vagy sem. Az ő érdekhelyzetét ezért nem ronthatja a kötelezett személyében beálló változás, ha a követelése biztosítékkaként rendelkezésre álló vagyon értéke közel változatlan marad. Vélhetően ezért is tekintett el a Ptk. a szerződés-átruházás általános szabályai által előírt szerződésben maradó fél hozzájárulásának az ügylet érvényességi feltételként való előírásától.

4.3. A vagyonrendelő vagyonkezelő *kontraktuális* kárfelelőssége esetén beálló mögöttes *helytállásának hiánya* (a vagyonkezelő *közreműködői minőségének hiánya* miatt)

Tehát azon kérdésre, hogy helytállásra köteles-e a kártérítési felelősség vonatkozásában a vagyonrendelő amennyiben a vagyonkezelő megszegi a kezelt vagyon terhére való kötelezettség vállalása keretében kötött szerződést. A fentiek alapján az a válasz adható, hogy az ilyen kártérítési igény elsődlegesen a kezelt vagyonból, másodlagosan a felróhatóan szerződést szegő vagyonkezelő személyes vagyonából elégíthető ki, a vagyonrendelőt ezen esetben nem terheli meglátásom szerint a Ptk. (6:148. §-a) szerinti közreműködőért való felelősség, hiszen a *vagyonkezelő nem minősül a Ptk. (6:129. §-a) szerint a vagyonrendelő közreműködőjének*. A Ptk. (6:129. §-a) szerint ugyanis a közreműködő az a harmadik személy, akit a fél *kötelezettsége teljesítéséhez vagy joga gyakorlásához igénybe vehet, és vesz*. Kemenes¹³ azonban e szakaszhoz fűzött magyarázatában kifejezésre juttatja, hogy e kötelezettség és jog, *konkrét szerződésből kell, hogy eredjen* és míg abban a tekintetben *vita* lehet, hogy a közreműködővel való jogviszony – a teljesítésével érintett szerződés létrejöttének időpontja előtti – létrejötté hatást gyakorol-e e minőségére, abban *nincs vita*, hogy a közreműködő e minősége akkor állhat fenn, ha az általa teljesítésben segített személy szerződésből eredő jogának gyakorlásának, kötelezettségének teljesítésének céljából veszik igénybe.

¹³ KEMENES István: Általános rendelkezések. In: VÉKÁS–GÁRDOS i. m. 1514.

Mivel azonban a *vagyonrendelő* a kezelt vagyon hitelezőivel, illetve helyesebben a kezelt *vagyon terhére vállalt kötelezettségek jogosultjaival* tipikusan *nem áll szerződéses kapcsolatban*, illetve, ha mégis volna ilyen, akkor tipikusan nem ezen szerződéses viszony teljesítésének tekinthető a vagyonkezelő és e jogosultak közötti ügyletkötések (ilyen célzat felvetné e jogosultak kedvezményezetti jogállása leplezésének gyanúját), így a vagyonkezelőt *nem lehet a vagyonrendelő közreműködőjének tekinteni* a kezelt vagyon terhére vállalt kötelezettségek jogosultjai felé.

4.4. A vagyonrendelő a *vagyonkezelő* – e minőségében, de szerződésen kívüli – károkozásáért való, megbízói felelősségével kapcsolatos kérdések

E pontban azt mutatom be, hogy a vagyonrendelő felelőssége fennáll a vagyonkezelő e minőségében való deliktuális károkozásáért, és a kezelt vagyon sem mentesül a károsultak közvetlen kielégítés keresése során.

4.4.1. A vagyonkezelő, a *deliktuális szabályok alkalmazása során* megbízottnak tekintendő

A Ptk. sem a bizalmi vagyonkezelésre, sem a deliktuális kárfelelősségre vonatkozó általános és a másért való, különös szabályok között *nem fogalmaz meg külön rendelkezést* a vagyonrendelő vagyonkezelő által okozott kárért való felelősségére vonatkozóan.

A bizalmi vagyonkezelésre ugyan a Ptk. XLIII. fejezetében foglalt *eltérések hiányában a megbízási szerződés szabályait kell megfelelően* alkalmazni (Ptk. 6:330. §), szigorúan véve azonban, a deliktuális felelősségi szabályok nem tekinthetők a megbízási szerződés szabályainak, hiszen nem szerződési, hanem kárkövetelmi szabályok, amelyek a szerződés *megbízási típusára tekintettel alkalmazandóak*.

Ugyanakkor, a *másért való deliktuális* felelősségi szabályok azért tekinthetők dogmatikailag *alkalmazandónak* a vagyonkezelés körében is a vagyonkezelő e minőségében nem szerződő partnerének okozott károk vonatkozásában is, mert ezt a Ptk. 6:323. §-ához hasonló *különleges szabály eltérő rendelkezése nem akadályozza meg*, és ennek hiányában pedig a Ptk. 6:542. §-ában foglalt, megbízott károkozásáért való felelősség szabályai *valamennyi bizalmi személy* – így a vagyonkezelő – deliktuális károkozása *vonatkozásában alkalmazandóak*.

4.4.1.1. Az önállóság, mint megbízói felelősséget kizáró tényező – vállalkozóéhoz hasonló intenzitású – jelenlétének hiánya a bizalmi vagyonkezelésben

Eörsi szerint¹⁴ a megbízási *középhelyet* foglal el az *önállóság* vonatkozásában a *mun-kaviszony és a vállalkozás* között. Erre tekintettel érdemes néhány szót ejteni arról, hogy mennyire is önálló a bizalmi vagyonkezelő eljárása során. A Ptk. 6:316-317.

¹⁴ EÖRSI Gyula: *A polgári jogi kártérítési felelősség kézikönyve*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1966. 354.

§§-ai szerint a vagyonkezelő nem utasítható, és fokozott felelősséggel köteles eljárni. Ha azonban önállóságát a vállalkozó önállósága mellé állítjuk nyomban látható, hogy míg a *vállalkozó egy eredmény eléréséért felel*, és annak elérését, megszervezését a megrendelő nem befolyásolhatja (6:238., 6:240. §), addig a vagyonkezelő esetében a megbízási jellegből kifolyólag feladat ellátásra vállal kötelezettséget, nem eredmény elérésére, a fenti szabályok pusztán *megnehezítik az eredmény elmaradásáért* a (6:276. § (1) bek.) beálló *felelőssége miatti kimentését*. Így kiemelendő a vagyon megóvása, és hasznosítása, amely tekinthető lényeges eredménynek, amelyért a bizalmi vagyonkezelő szigorú (kereskedelmi ésszerűség), de még mindig gondossági mérce alapján köteles eljárni.

4.4.2. A megbízó felelősségére vonatkozó általános szabályok

A megbízott károkozásáért való felelősség szabályai (Ptk. 6:542. §) szerint a megbízott e minőségében harmadik személynek történő károkozása esetén, a károsulttal szemben a megbízó és a megbízott *alapesetben egyetemlegesen felelős*. Ekkor azonban a megbízó *mentesülhet* a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy őt a megbízott *megválasztásában, utasításokkal való ellátásában és felügyeletében felróhatóság nem terheli*.

4.4.2.1. A megbízási jogtriász foghíjassága ellenére, fennálló – megbízási felelősség alapjául szolgálható – jogok

A fenn említett, a megbízó számára a Ptk. (6:542. § (1) bek. második mondata) által biztosított mentesülési lehetőségre tekintettel érdemes hangsúlyozni, hogy a hagyományos *megbízási jogtriászból* a vagyonrendelőt csak a bizalmi vagyonkezelő *megválasztási, és ellenőrzési joga* illeti meg, *utasítási* jogát a Ptk. (6:316. §) eltérést nem engedő módon zárja ki, és ennek megfelelően a vagyonkezelő független, felelős eljárását írja elő (6:317. §). Megjegyzendő azonban, hogy rendelkezési jogát a bizalmi vagyonkezelési szerződés akár jelentősen le korlátozhatja a felek közötti hatállyal, amely alapján a vagyonkezelő eljárása felett a vagyonrendelő „*irányítása*” mégis *fennállni látszik*.¹⁵

A mentesüléshez a kimentésnek a megbízási jogtriász minden részében teljesülnie kell. Kérdés, hogy az a tény, hogy a törvény az utasítási jogot kizárta a vagyonrendelő jogai közül, értelmezhető-e akként, hogy annak kimentése sem szükséges, miközben a fentiek szerint a vagyonrendelő irányítási joga nagyon is fennáll. Meglátásom szerint a felelősségi szabályokat nem lehet függetlenül értelmezni a megbízás szabályaitól, így az olyan irányítás, amely a megbízás alapján utasításnak nem minősül, nem alapozhatja meg a megbízó vagyonrendelő felelősségét.

¹⁵ Erről részletesebb ld. MICZÁN Péter: *A bizalmi vagyonkezelés a kötelmi jogi dogmatika térképén. Jogtudományi Közlemény*, 2015/2. 103–104.

Mindezért levonhatónak tűnik a következtetés, hogy a megbízottért való felelősséget a fennmaradó bizalmi személy *megválasztási* (és leváltási), valamint *ellenőrzési jog felróható elmulasztása* alapozhatja meg.

Benedek¹⁶ a régi Ptk. *megbízott károkozására* vonatkozó rendelkezéseinek magyarázata során úgy látta, hogy a megbízó felelőssége szempontjából *elsősorban azt kell vizsgálni*, hogy (i) a *megbízott felelőssége* a harmadik személynek okozott kárért a Ptk. 339. §-a alapján *megállapítható-e*, és (ii) a *károkozás összefügg-e a megbízás teljesítésével*, végül, hogy (iii) a megbízó vonatkozásában a kimentési okok fennállnak-e.

A megbízott *kimenthető eljárása esetén, általában a megbízó sem felel, kivéve, ha a megbízott vétőképtelensége* miatt mentesül a felelősség alól. Benedek példája a megbízó felelősségét megalapozó utasítással kapcsolatos felelősségre azért releváns a fentiek ellenére a vagyonrendelő vonatkozásában is, mert a felhozott példa *nem is utasítás, hanem tájékoztatási kötelezettség elmulasztása, amely a bizalmi vagyonkezelés körében is adekvát*. Így pl. amikor a megbízó-vagyonrendelő károkozásra fokozottan alkalmas vagyontárgy bizalmi vagyonkezelésére ad megbízást, de elmulasztja tájékoztatni a vagyonkezelőt annak fokozott károkozásra alkalmasságáról, megfelelő kezeléséről.

4.4.2.2. Ellenőrzéssel megakadályozható, csökkenthető kár megakadályozásának, csökkentésének elmulasztása miatt beálló vagyonrendelői felelősség

Az *ellenőrzés* gyakorlásával megakadályozható károk miatti felelősséggel kapcsolatban különösen *problemátikusnak* tűnik, hogy a kimentéshez szükséges, hogy a vagyonrendelő gyakorolja ellenőrzési jogát. Miközben gyakran a vagyonrendelésre azért kerül sor, mert a vagyonrendelő nem tudja, illetve kívánja gyakorolni az a fentti (tulajdonosi) jogosulti jogokat. Persze az ellenőrzési jogainak gyakorlására meg is bízhat egy vagyonfelügyelőt (*protector*). Ez azonban jelentős többlet tranzakciós költséget eredményezhet számára.

Mindenesetre a fenti felelősségi szabályokból *a maiore ad minus* következtetés mentén megállapítható, hogy *e szabályok az ellenőrzési jogot egyben kötelezettség-gé is változtatják*, a kötelezettség nem teljesítésének pedig esetleges jogkövetkezményként kártérítést rendelnek.

4.4.2.3. A gondos kiválasztás elmulasztása miatt beálló vagyonrendelői felelősség

Benedek¹⁷ a megfelelő megbízott kiválasztási kötelezettség elmulasztására azt a *példát* hozza, amikor a megbízó olyan személy által küld üzenetet – utóbbi személy által üzemben tartott motorkerékpár vagy gépkocsi használata mellett –, akinek sem jogosítványa, sem megfelelő gyakorlata nincs, és erről a megbízó tudott.

¹⁶ BENEDEK Károly: A felelősség egyes esetei. In: GELLÉRT György (szerk.): *A Polgári törvénykönyv magyarázata*. Első kötet. Budapest, CompLex, 2007. 1312–1313.

¹⁷ BENEDEK i. m. 1313.

4.4.3. *Az állandó (vagy tartós) jellegű megbízási jogviszony megbízójának felelősségére vonatkozó szigorúbb szabályok (kimentési jog hiánya, kizárólagos felelősség)*

Állandó jellegű megbízási viszony esetén a károsult kárigényét az alkalmazott károkozásáért való felelősség szabályai szerint is érvényesítheti. A Ptk. (6:540. §) szerint a munkáltató akkor felelős a károsulttal szemben, mégpedig az alkalmazott nélkül, kizárólagosan, és megbízási kimentési lehetőség nélkül, ha az alkalmazott a foglalkoztatására irányuló jogviszonyával összefüggésben harmadik személynek kárt okoz. Ha az alkalmazott a kárt szándékosan okozta, egyetemlegesen felel a munkáltatóval.¹⁸ Azaz a vagyonkezelő, ha az adott bizalmi vagyonkezelési jogviszony állandó jellegű megbízási jogviszonynak minősül, nem lesz a károsult által perelhető, hanem kizárólag a vagyonrendelő fog felelni a vagyonkezelő által okozott kárért.

4.4.3.1. *A bizalmi vagyonkezelés, mint tipikusan állandó jellegű megbízási jogviszony*

Török¹⁹ szerint *tartós* az a polgári jogviszony, amelyben (i) legalább az egyik jogalanyt (ii) huzamos időn át (iii) folyamatos (huzamos) vagy időszakonként visszatérő (ismétlődő) kötelezettség terheli, amelynek tartalma közömbös. Úgy látja, hogy e három fogalmi elemnek együttesen kell fennállnia a jogviszony tartós jellegének megállapíthatóságához. Úgy látta, hogy a huzamos idő fogalmának esetről esetre történő bírósági megítélése a fogalom kívánatos rugalmasságát biztosítja.

Lábady²⁰ a Ptk. 6:542. §-ához fűzött magyarázatában utal arra, hogy a Kúria 1/2014. PJE határozata az állandó megbízási körében született 2/2005. PJE határozatát – tekintettel a Ptk. közvetítői szerződésre irányadó szabályaira – a jövőre nézve nem tartja irányadónak, ezért ezen, az ingatlanközvetítés tárgyában született határozat nem ad már iránymutatást a gyakorlatnak az állandó jellegű megbízási viszony értelmezésére.

Meglátásom szerint önmagában az a körülmény, hogy a 2/2005. PJE határozat már nem irányadó, annak III. pontjában foglalt állandó jellegű megbízási értelmezésére vonatkozó részei az új Ptk. körében, az uniós jog által felül nem írt megbízási szerződések állandó jellegének megítélése körében is szolgálhatnak legalább elméleti kiindulási alapul. E határozat szerint pedig a megbízási jogviszony állandóságának az adott feladat teljesítéséhez szükséges, megkövetendő ügyletek *számszerűségé-*

¹⁸ Megjegyzendő, hogy az Mt. (179. §) (3) bek. második mondata) szerint a munkavállaló a munkaviszonyból származó kötelezettségének megszegésével szándékosan okozott teljes kárt köteles megtéríteni, míg szándékoság, vagy súlyos gondatlanság hiányában a munkavállaló által munkáltatónak fizetendő kártérítés mértéke nem haladhatja meg a munkavállaló négyhavi távolléti díjának összegét.

¹⁹ TÖRÖK Tamás: *Tartós jogviszony. Gazdaság és Jog*, 2000/11. 16–21. Ld. ehhez továbbá: *A folyamatos megbízási jogviszony sajátosságai a bírói gyakorlatban*. Fővárosi Ítéletábra, Polgári Kollégium, 2006. vagy MOLNÁR Ambrus: *A folyamatos megbízási jogviszony sajátosságai a bírói gyakorlatban. Gazdaság és Jog*, 2006/12. 3–9.

²⁰ LÁBADY Tamás: Felelősség más személy által okozott kárért. In: VÉKÁS–GÁRDOS i. m. 2288.

ben vagy a megbízási szerződés – határozatlan, vagy hosszabb – *időtartamában* kell megnyilvánulnia.

Figyelembe véve a bizalmi vagyonkezelési jogviszonyok – *trust* joggyakorlat alapján várhatóan – tipikus létesítési okait,²¹ azok várhatóan állandó jellegű megbízási viszonyoknak fognak minősülni a fenti felelősségi szabályok alkalmazásában.

Emiatt pedig meg fog nyílni a károsult *választási joga*, hogy a fenti, vagyonrendelő számára *kimentési lehetőséget* is tartalmazó rend szerint lép fel, de a vagyonkezelő kezelt és személyes vagyonát is elérheti, avagy a vagyonrendelőnek *kimentési lehetőséget nem biztosító*, de a vagyonrendelő *kizárólagos* vagy a vagyonkezelő szándékos károkozása esetén utóbbival *egyetemleges* felelősségére alapítja kártérítési igényét.

4.4.4. A vagyonkezelő e minőségében való károkozása esetén a kezelt vagyon kár-igényekkel szembeni – a vagyonrendelő és a vagyonkezelő személyes vagyonának rendelkezésre állásával párhuzamos – rendelkezésre állása

Felvethető a kérdés, hogy *jogosult-e* a – vagyonkezelő e minőségében való eljárása által szerződésen kívül – károsult a vagyonkezelő *kezelt vagyonából is kielégítést keresni*. E kérdés nyilván akkor merülhet fel, amikor a vagyonrendelő a fentiek szerint *nem kizárólagosan* felelős e károsulttal szemben, hanem a károsult felé a károkozó vagyonkezelővel *egyetemlegesen felel*.

A kérdés megválaszolásához számba kell venni, hogy a vagyonkezelő a kezelt vagyon jogosultja, és a *kezelt vagyon mentes* (Ptk. 6:313. §) a vagyonkezelő házastársa, élettársa, továbbá *személyes hitelezői* és a vagyonkezelő által kezelt más vagyonok hitelezői igényeivel szemben.

A *vagyonkezelő személyes hitelezői* körébe látszanak meglátásom szerint illeszkedni a vagyonkezelő felróható eljárása miatt *vele szemben fellépő károsultak* is, azaz, hogy e *minőségük mellett* ezek a kezelt vagyon mentességét (védeltségét) megállapító (Ptk. 6:313. §) rendelkezések vonatkozásában *nem* tekinthetők *kizárólag* a vagyonkezelő személyes hitelezőinek, hanem a kezelt vagyon hitelezőivé is válnak arra tekintettel, hogy a vagyonkezelő e *minőségében okozott kárt nekik*. Azaz egy professzionális vagyonkezelő deliktuális károkozása esetén az a kezelt vagyon, amelynek kezelői minőségében eljár deliktuális károkozása során, nem lesz mentes a károsulttal szemben.

Hangsúlyozandó, hogy emellett a károsult a *vagyonkezelő és a vagyonrendelő, mint megbízó személyes vagyonából is kereshet kielégítést*, e jogát a Ptk. 6:542. § (1) bekezdése kifejezetten nevesíti.

E károsulti kör ugyanakkor ezzel ellentétes értelmezés esetén is a kezelt vagyont közvetve – a bizalmi vagyonkezelési jogviszony megszűnése után – tudnák elérni a *vagyonrendelő személyes hitelezőiként* a vele szembeni végrehajtási eljárásban a Vht. 132/A. § (3)–(5) bekezdései alapján megnyíló felmondási joguk gyakorlása és, a kezelt vagyont lényegében a vagyonrendelő személyes vagyonába való

²¹ Erről részletesebben ld. B. SZABÓ–ILLÉS–KOLOZS–MENYHEI–SÁNDOR i. m. 54–81.

visszaháramoltatása által. Illetve ezt a vagyonrendelő saját jogú felmondásával is elérheti, ha – pl. személyes vagyona védelmében – ezt szükségesnek látja.

4.4.5. *De lege ferenda javaslat a vagyonrendelő a vagyonkezelő – e minőségében, de szerződésen kívüli – károkozásáért való, megbízói felelősségének kizárólag, vagy elsődlegesen a kezelt vagyonra korlátozására, vagyonkezelővel való egyetemleges felelősségének egyedülivé tételére, kimentési jogának meghagyására állandó jellegű jogviszonyban is*

A fentiekből látható, hogy a vagyonkezelő e minőségében, de szerződésen kívüli károkozásáért való felelősség terhét a vagyonrendelő személyes vagyonával is viseli. Tekintettel azonban a bizalmi vagyonkezelés – itt területi okokból nem részletezhető – *szervezeti sajátosságaira*²² helyesebbnek tűnik a vagyonrendelő felelősségi helyzetét *a jogi személy tagjához* (Ptk. 6:540. § (2) bek.) közelíteni, aki a jogi személy károkozása esetén főszabály szerint nem, kizárólag a jogi személy felel a vezető tisztségviselővel egyetemleges. Ez esetben a vagyonrendelő megbízói felelősségét (legalábbis személyes vagyonával) el kellene hagyni a vagyonkezelő deliktuális károkozásaiért, és ahelyett a felelősséget a vagyonkezelő személyes és e minőségében, ezen vagyonrendelő által ráruházott kezelt vagyonára (és a vagyonkezelő személyes vagyonára) lehetne korlátozni. Mindez *különösen indokoltnak* tűnik akkor, ha az adott bizalmi vagyonkezelés a jogalkotó által esetleg később biztosított *visszavonhatatlan* típusnak minősül.

Számos kritika jelent meg a bizalmi vagyonkezelés – főleg polgári jogi szabályait kiegészítő, más jogágakba bevezető – szabályait illetően, amelyek azt sérelmezték, hogy egyes szabályok szigora, valamint az általuk felvetett adminisztratív és egyéb terhek el fogják rettenteni a potenciális vagyonrendelői kört bizalmi vagyonkezelési ügyletek létrehozásától. Meglátásom szerint a vagyonrendelő e körben meghagyott másért való, mögöttes (vikárius) *személyes vagyonára is kiterjedő felelőssége is ilyen ellenőrzőnek tekinthető*, ezért annak enyhítése már most is – a visszavonhatatlan bizalmi vagyonkezelési típus valamilyen formájának jogalkotói elismerését megelőzően is – megfontolandó.

4.4.6. *A vikárius felelősség alapvető jogpolitikai célja (az idegen érdek szolgálatára jogosultnak a kötelezett eljárásával elért nyereség mellett a felmerülő kockázatból való részesítése, kiválasztás, ellenőrzés, utasítás adás mulasztásával szemben prevenció, továbbá a kár megtérítése elméleti esélyének növelése)*

Benedek²³ jelezte, hogy e rendelkezés *elvi alapja* az, hogy a megbízott a *megbízó ügyét látja el*, az ő *érdekében tevékenykedik*, tehát indokolt, hogy a megbízó is együtt

²² Ld. pl. MICZÁN Péter: *A bizalmi vagyonkezelési jogviszony alapján kezelt vagyon részleges önállóságáról*. *Európai Jog*, 2014/4. 16–24.

²³ BENEDEK i. m. 1312.

feleljen megbízottjával, aki a megbízással kapcsolatban nem kellő körültekintéssel járt el, s így maga is felróható módon járult hozzá ahhoz, hogy a megbízás teljesítése közben harmadik személy *károsodjon*. A megbízott emellett gyakran rosszabb *anyagi helyzetben* van, mint a megbízója, és így a károsult biztonsága is megkívánja a megbízó egyetemleges felelősségének a megállapítását.

A jogszabály *alkalmazásának feltétele*, hogy a károkozó – mint megbízott – a megbízás *teljesítése körében okozzon* harmadik személynek, vagyis a megbízó személyén kívülállónak kárt.

A címbeli javaslat mellett szóló érv, hogy a bizalmi vagyonkezelő *önállósága jóval erősebb, mint az egyszerű megbízotté*, jóllehet még mindig *nem éri el* a vállalkozó önállóságának szintjét, amely a másért való felelősség teljes kiiktatását indokolná, de az alkalmazottétól már igen távolinak nevezhető. Mindezért a megbízó érdekkörébe tartozónak tekinthető kezelt vagyonból való kielégítés engedése ilyen tekintetben *méltányos* kompromisszumot jelentő, *köztes megoldásnak* volna tekinthető a felelősség hiánya és a személyes vagyonnal való helytállás megteremtése között.

4.4.7. A jogi személy a vezető tisztségviselő deliktuális károkozásáért való egyetemleges felelőssége megteremtésének jogpolitikai célja (kiválasztási mulasztással szembeni prevenció, reparáció segítés)

A vikárius felelősség *jogpolitikai célja eltűrte a jogalkotó általi kivétel tételt* például a jogi személy vezető tisztségviselői által e minőségükben megvalósított deliktuális kárfelelősség megkonstruálása körében.

Lábady a Ptk. 6:541. §-ához fűzött magyarázatában utalt arra, hogy bár nem a jogi személy, hanem a vezető tisztségviselő követi el a magánjogi deliktumot, amelyért előbbi – e külön szabály nélkül is, az általános deliktuális felelősség szabályai szerint, a 6:519. § alapján – felel. A 6:541. §-án eleve *kívül rekednek* tehát azok a károk, amelyeket a vezető tisztségviselő, *mint magánszemély okoz*. A *külön szabályozást* az teszi szükségessé, hogy a vezető tisztségviselő a kárt e *jogviszonyával összefüggésben* – pl. tárgyalásai során – okozza.

Lábady úgy látta, hogy a vezető tisztségviselő felelősségének szabályozása a megbízott károkozásáért való felelősséghez (6:542. §) hasonló, illetve azzal rokon. Külön utalt arra, hogy a vezető tisztségviselő a jogi személy szerződésszegéséért eleve nem tehető felelőssé, az ilyen károkért – főszabályként – kizárólag a jogi személy felel. Ha a vagyonkezelő szerződésszegése nem a kezelt vagyon „kereteit” illető megtevesztésben rejlik, az ő szerződésszegései esetén is a kezelt vagyonra korlátozódik a felelőssége (6:323. §).

A Ptk. szerződéses ügyben a vezető tisztségviselővel szemben – a jogi személyiség lényegéből adódó általános szabály alól tett egyedüli törvényi kivételként – a jogutód nélkül megszűnt gazdasági társaság esetében engedi meg „a jogi személyiség leplének átszúrását”, amikor a vezető tisztségviselőt – a Gt. 30. § (3) bekezdésével összhangban – a 3:118. §-ban szigorúan meghatározott feltételek teljesülése esetén – deliktuális alapon – felelőssé teszi a hitelezők kielégítetlen követeléseirért.

Úgy látta, hogy a jogi személy vezető tisztségviselővel való egyetemleges felelősségének *indoka*, hogy a vezető tisztségviselő károkozására *e minőségével összefüggésben* került sor, a vezető *tisztségviselői jogállás tette lehetővé a károkozást*.

Meglátása szerint a szabály jogpolitikai *célja a prevenció és reparáció*. A *prevenció* jegyében a szabály azt üzeni a tagoknak, hogy *válogassák meg a jogi személy vezető tisztségviselőjét*. A *reparáció* biztosítása érdekében a károsult igénye számára *többlet fedezetet* biztosít.

Meglátásom szerint vikárius felelősségi eseteket vizsgálva kijelenthető, hogy a jogi személy vikárius felelőssége a munkáltató, és a megbízó eseti és állandó jellegű megbízása esetén beálló felelősségi eseteinek elemeit gyűrja össze, egy meglehetősen *terhes masszává*, a *kimentési* lehetőség elvonásával (ezzel mintha *ex lege* a vezető tisztségviselő jogviszonyát *állandó* jellegűnek minősítené), de az *egyetemleges* felelősség megtartásával. Mindezt ugyanakkor azzal enyhíti, hogy egy nem nevesített szereplőt, a jogi személy tagját főszabály szerint nem terheli felelősséggel, csak, ha az adott jogi személy típusra vonatkozó szabályok ilyet előírnak.

Ezek alapján feltehető a kérdés, hogy *miben különböznek* a jogi személy és a megbízó vikárius felelősségének jogpolitikai *céljai*. A fentiek alapján meglátásom szerint levonható a következtetés, hogy a kettő igen közeli egymáshoz. A vezető tisztségviselő megbízásának állandó jellegét a jogalkotó megdöntést nem tűrő módon megállapította, ugyanakkor mégsem kívánta mentesíteni a vezető tisztségviselőt a károsulttal szembeni helytállás alól. A jogi személy vélhetően azért nem kapott kimentési jogot, mert a jogalkotó e körben – ahogy Lábady is hangsúlyozta – alapvetően a kiválasztás gondosságát és a károsult érdekeinek a védelmét kívánta előmozdítani.

4.4.8. Párhuzam a *bizalmi vagyongazdálkodó, a kezelt vagyon, a vagyonrendelő és a jogi személy és vezető tisztségviselője jogviszonyok között*

Felvethető a kérdés, hogy a *jogi személy a vagyonrendelőnek feleltethető-e meg e körben helyesen vagy a kezelt vagyonnak*. A Ptk. (3:2. § (1) bek.) alapján a jogi személy kötelezettségeiért *saját vagyonával köteles helytállni, tagjai és alapítója a jogi személy tartozásaiért – főszabály szerint – nem felelnek*.

Meglátásom szerint a bizalmi vagyongazdálkodás és a jogi személy *összehasonlításában* a jogi személynek a kezelt *vagyon feleltethető* meg leginkább, nem a vagyonrendelő.²⁴ Mindezt a vagyonrendelőt a kezelt vagyonra kellene cserélni e deliktuális felelősségi esetkörben. Részletesebb elemzés hiányában is megállapítható, hogy nem volt – és ésszerűen feltételezhetően – lehetett cél a bizalmi vagyongazdálkodó önállóságának a vezető tisztségviselőé mögé szorítása a jogalkotó által, hiszen – éppen fordítva – kizárólag a vagyongazdálkodó esetében írt elő kereskedelmi ésszerűségnek megfelelő eljárási kötelezettséget, a vezető tisztségviselő esetében e magas mérce merev előírásától eltekintett. Persze az adott helyzetben általában elvárható gondosság rugalmas mércéje az adott esetben emelheti ugyanolyan magasra az elvárhatósági szintet.

²⁴ Erről részletesebben ld. pl. KISFALUDI András: Harmadik Könyv; Első rész; I cím: Általános rendelkezések. In: VÉKÁS–GÁRDOS i. m. 203.

Nem helyeselhető tehát, hogy a vagyonkezelő deliktuális károkozásával érintett *károsult nemcsak a kezelt vagyonból, a vagyonkezelő személyes vagyonából, hanem a vagyonrendelő személyes vagyonából is*, sőt a bizalmi vagyonkezelési jogviszony vélhetően tipikus esetben állandó jellegűnek minősülésére tekintettel a károsult választásától függően kizárólag a vagyonrendelő személyes vagyonából *kereshet kielégítést*.

A Ptk. nem hozta létre a bizalmi vagyonkezelési jogviszony – alapítványhoz hasonló – ún. *visszavonhatatlan* típusát és nem is zárta ki a vagyonrendelő jogosultságait a kezelt vagyon közvetlen illetve közvetett *hozzáférése*hez.²⁵ Erre azonban később a gazdaság igényeinek engedve sor kerülhet. Egy ilyen esetben pedig még indokoltabbnak nevezhető a vagyonrendelő vikárius felelősségének kezelt vagyonra korlátozása az alapítványra vonatkozó szabályozáshoz hasonlóan.

5. A vagyonrendelő többi vagyonrendelő – intern, extern – felelőssége, helytállási kötelezettsége

5.1. A speciális, hozzájárulás arányos *intern* helytállás, általános szabályok szerinti egyetemleges *extern* helytállás a kezelt vagyonba visszaháramlott tartozásokért

A Ptk. (6:328. § (4) bek.) a vagyonrendelői *alanytöbbségre* vonatkozóan a bizalmi vagyonkezelési szerződés szabályai között *kizárólag* a vagyonrendelőre *visszaháramlott* kezelt vagyon végső jogosultjává és kötelezettjévé minősítése körében mond ki különleges rendelkezéseket. Ezek szerint több vagyonrendelő esetén a vagyonrendelők a kezelt vagyonhoz való *hozzájárulás arányában* válnak a visszaháramlott vagyon *jogosultjává*, és ugyanilyen *arányban terhelik őket* a kezelt vagyon részeként visszaháramlott *kötelezettségek*; a kezelt vagyon *hitelezőivel szemben* helytállási kötelezettségük *egyetemleges*.

E szabály e tartozások vonatkozásában tehát – ha nem is *felülírja* a Ptk. (6:30. §) *általános* szabályait, de – konkrétan kimondja, hogy milyen sajátos tehermegosztás következik a jogviszonyból. Az általános szabályok szerint tehát az *egyetemleges* kötelezetteket – ha jogviszonyukból más nem következik, ahogy a bizalmi vagyonkezelés esetében éppen igen – a kötelezettség egymás között *egyenlő arányban* terheli. Ugyanakkor, ha a kötelezett kötelezettségét meghaladó szolgáltatást teljesített a jogosultnak, a többi kötelezettől a követelésnek őket terhelő része erejéig az általa nyújtott többletszolgáltatás megtérítését kérheti.

²⁵ E témáról a terjedelmi korlátokra is tekintettel e tanulmányban nem szólok. Ugyanakkor az, meglátásom szerint, alapvetően befolyásolhatja a bizalmi vagyonkezelés külső és belső jogviszonyai felépítését. A bizalmi vagyonkezelés megszűnésével való kapcsolatát egy külön tanulmányban mutattam be. Ld. MICZÁN Péter: *A bizalmi vagyonkezelés vagyonrendelő hitelezője általi felmondásáról*. In: *Jogi Tanulmányok*. Budapest, ELTE ÁJK, 2014. 575–586.

5.2. A pénz, mint *osztható szolgáltatás* vonatkozásában kötelezeti többségre vonatkozó szabályokból következő kötelezeti együtteség *egyetemlegességre cserélése*

Megjegyzendő, hogy a Ptk. *különleges* szabályt a *megbízási szerződés megbízójának* alanytöbbsége esetére *sem ír elő*. Mindezért a *többalanyú kötelmekre* vonatkozó *általános szabályok* lesznek irányadóak azok vonatkozásában is. Ezen felelősséggel és helytállási kötelezettséggel kapcsolatos dolgot szempontjából a kötelemben a *kötelezeti többségre* vonatkozó szabályok érdemelnek figyelmet.

A pénztartozás, mint – a jogosult lényeges jogi érdekének sérelme nélkül önállóan használható részekre bontható, tehát – *osztható szolgáltatás* (Ptk. 6:28. § (1) bek.) vonatkozásában a kötelezeti többség esetén – ha a Ptk., vagy a felek megállapodása *eltérően nem* rendelkezik – a jogosult minden kötelezettől a *ráeső részt követelheti*. Kétség esetén a kötelezettek *egyenlő mértékű* szolgáltatás teljesítésére kötelesek. Azaz a vagyonrendelők extern helytállási kötelezettségére vonatkozó *főszabály* a Ptk. 6:328. §-ában foglaltak hiányában szintén kötelezeti *együtteség* volna, nem pedig egyetemlegesség.

Megjegyzendő, hogy egyéb, *nem osztható* szolgáltatás vonatkozásában kötelezeti többség esetén (Ptk. 6:29. §), az egész szolgáltatás *teljesítése bármelyik kötelezettől követelhető*, azaz e tekintetben a bizalmi vagyonkezelés a vagyonrendelő extern helytállási kötelezettségére vonatkozóan lényegében nem is tekinthető különleges szabálynak.

5.3. A kezelt vagyon hitelezői számára *kedvezőbb igényérvényesítési jog* biztosításának jogpolitikai indoka (a kezelt vagyon egységének megszűnésével hitelezőkre háruló többletteleher kompenzálása)

Általában, ha a jogalkotó egyetemleges kötelezettséget telepít a kötelezettekre, mindig azonosítható valamiféle többlet védelmi igény a jogosult vonatkozásában, amely alátámasztja a kötelezetteknek való többletteleher telepítés szükségességét.

Például a *többek közös károkozására* vonatkozó szabályok (6:524. §) a kötelezeti együtteség főszabálya alóli kivételként szintén kimondják a károkozók károsulttal szembeni (*extern*) *felelősségének egyetemlegességét*. Miközben az *egymással szembeni* felelősségük a kártérítés megtérítéséért felróhatóságukkal, ennek megállapíthatósága hiányában közrehatásukkal arányos főszabály szerint. Az egyetemleges helytállás, felelősség előírásának jogalkotói célja a károsult igényérvényesítésének könnyítése.

Ilyen fokozottabb védelmi igény a kezelt vagyon hitelezői vonatkozásában vélhetően abban azonosítható, hogy a kezelt vagyon fennállásáig az egész kezelt vagyon állt kielégítésre rendelkezésükre – a vagyonkezelő saját személyes vagyonával való felelősségét megnyitó szerződészegésének a hiányában –, majd a jogviszony megszűnését követően ez a vagyonrendelők között esetleg részekre szakadt. Ezzel ők, az általános szabályok szerinti, minden kötelezettől a rá eső követelés behajtási lehetősége esetén, *jelentős behajtási többletteleher* elé néztek volna, önhibájukon, és – tipi-

kus esetben – beleegyezésükön kívül. Mindezért indokoltnak tűnik a jogalkotói döntés az egyetemleges helytállási kötelezettség megteremtésére.

6. Az örökös (jogutód) vagyonrendelő felelőssége, helytállási kötelezettsége

A Ptk. (6:329. § (2) bek.) megengedte – a bizalmi vagyonkezelés számára modellként szolgáló *trustok* felépítéséhez hasonlóan –, hogy bizalmi *vagyonkezelést halál esetére is* lehessen *alapítani*, valamint, hogy az örökagyó életében alapított bizalmi *vagyonkezelés az örökagyó halála ellenére is fennmaradjon* és így a vagyonrendelő jogállása, mint vagyontárgy tekintetében öröklés (jogutódlás) történhessen. A Ptk. továbbá a vagyonrendelői jogállásbeli, mint vagyontárgybeli *jogutódlást nem zárta ki*, illetve nem engedte meg annak örökagyó általi kizárását, vagy azt, hogy az örökagyó kizárja vagy korlátozza a hagyatékba kerülő vagyonrendelői jogállásból fakadó rendelkezési jogokat, így a jogutód vagyonrendelő által a bizalmi vagyonkezelési jogviszony utólagos módosítását, megszüntetését.²⁶

Erre tekintettel kérdésként vehető fel, hogy a *vagyonrendelői jogállást megszerző örökös vonatkozásában a mögöttes helytállás miként fog alakulni*. Noha a vagyonrendelő helytállási kötelezettsége általában a kezelt vagyonra korlátozódik, a vagyonrendelő 4.4. pontban ismertetett másért való deliktuális felelősségére tekintettel mégsem érdektelen, hogy az örökös helytállási kötelezettségét biztonsági szelepként további keretek közé szorítja a *hagyatéki tartozásokért való felelősség* főszabály szerint hagyatékra korlátozottsága (Ptk. 7:96. §).

Összegzés

A dolgozat *fő céljának* a bizalmi vagyonrendelő felelősségi, helytállási kérdései közül a jelentősebbek bemutatását és azokra válaszjavaslat tételét tekintetem. Ezekről általában elmondható, hogy dogmatikailag helyeselhető irányt képviselnek. Azonban a vagyonrendelő vagyonkezelő deliktuális károkozásáért való vikárius felelősségének szabályozása jelenleg – talán éppen a bizalmi vagyonkezelés visszavonhatatlan típus valamelyik fajtájának szabályozásbeli elmaradása miatt – túlzottan szigorúnak tekinthető, amely alkalmas arra, hogy ellenősztönzőként szolgáljon – az arról tudomást szerző – vagyonrendelők számára egy ilyen ügylet alapítására irányuló döntéshozatal során.

²⁶ Erről részletesebben ld. MICZÁN Péter: Az örökagyó, mint bizalmi vagyonrendelő. *Gazdaság és Jog*, 2014/9. 15–16.; B. SZABÓ–ILLÉS–KOLOZS–MENYHEI–SÁNDOR i. m. 127–132.

